

Література

Большой немецко-русский словарь : В 3 т. Т. 1. / [авт. сост. Е. И. Лепинг, Н. И. Филиева, М. Я. Цвиллинг и др. : под общ. рук. О. И. Москальской]. – М. : Рус.яз. – Медиа, 2004. – 760 с. *Большой немецко-русский словарь (БНРС)* : В 3 т. Т. 2. / [авт. сост. Е. И. Лепинг, Н. И. Филиева, М. Я. Цвиллинг и др. : под общ. рук. О. И. Москальской]. – М. : Рус. яз. – Медиа, 2004. – 680 с. *Словник : Італійсько-російський. Російсько-італійський (СІР/РІ)* : [посібник для загально-освіт. шк. та вищ. навч. закладів]. / [Уклад. О. В. Дмитрієв, Г. В. Степенко]. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 576 с. *Brooks T. The Elf Queen of Shannara / Terry Brooks*. – L. : Random House, 1992. – 402 с. *Coleman J. A. The Dictionary of Mythology : An A-Z of Themes, Legends and Heroes / J. A. Coleman*. – L.: Arctaros, 2007. – 1128 p. *Dictionary.com* [Електронний ресурс] – Режим доступу до словника : <http://dictionary.reference.com/> *English-Geek Dictionary (EGD)* [Електронний ресурс] / – Режим доступу до словника : <http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/engreek>. *Farland D. Runelords: The Sum of All Men* [Електронний ресурс] / David Farland. – 1998. – Режим доступу до роману : http://www.greylib.su/?category=englishengfan&altname=runelords_the_sum_of_all_men. *Language Resources* [Електронний ресурс] – Режим доступу до словника : <http://word2word.com>. *The Occult and Unexplained Encyclopedia* [Електронний ресурс] – Режим доступу до енциклопедії : <http://occultopedia.com/occult.htm>. *Online Etymology Dictionary* [Електронний ресурс] – Режим доступу до словника : <http://www.etymonline.com>. *Oxford Latin – English Dictionary*. – Oxford : The Clarendon Press, 1968. – 2126 p. *Pratchett T. Color of Magic* [Електронний ресурс] / Terry Pratchett. – 1983. – Режим доступу до роману : . *Pullman P. Amber Spyglass* [Електронний ресурс] / Philip Pullman. – 2000. – Режим доступу до роману : http://www.greylib.su/?category=english-engkids&altname=amber_spyglass. *Rice A. The Vampire Lestat* [Електронний ресурс] / Anne Rice. – 1985. – Режим доступу до роману : http://www.greylib.su/?category=english-enghor&altname=the_vampire_lestat. *Rowling J. K. Harry Potter and the Sorcerer's Stone* [Електронний ресурс] / Joanne K. Rowling. – 1997. – Режим доступу до роману : http://www.greylib.su/?category=englishengkids&altname=ves_harri_potter_na_angliiskom_all_harry_potter_books. *Rowling J. K. Harry Potter and the Chamber of Secrets* [Електронний ресурс] / Joanne K. Rowling. – 1998. – Режим доступу до роману : http://www.greylib.su/?category=englishengkids&altname=ves_harri_potter_na_angliiskom_all_harry_potter_books. *Rowling J. K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban* [Електронний ресурс] / Joanne K. Rowling. – 1999. – Режим доступу до роману : http://www.greylib.su/?category=englishengkids&altname=ves_harri_potter_na_angliiskom_all_harry_potter_books46. *Rowling J. K. Harry Potter and the Goblet of Fire* [Електронний ресурс] / Joanne K. Rowling. – 2000. – Режим доступу до роману : http://www.greylib.su/?category=englishengkids&altname=ves_harri_potter_na_angliiskom_all_harry_potter_books. *Rowling J. K. Harry Potter and the Order of the Phoenix* [Електронний ресурс] / Joanne K. Rowling. – 2003. – Режим доступу до роману : http://www.greylib.su/?category=englishengkids&altname=ves_harri_potter_na_angliiskom_all_harry_potter_books *Rowling J. K. Harry Potter and the Half-Blood Prince* [Електронний ресурс] / Joanne K. Rowling. – 2005. – Режим доступу до роману : http://www.greylib.su/?category=englishengkids&altname=ves_harri_potter_na_angliiskom_all_harry_potter_books *Rowling J. K. Harry Potter and the Deathly Hallows / Joanne K. Rowling*. – L. : Bloomsbury, 2007. – 607 p.

УДК:811.111'373:81'374

ГОЛУБ Ю.І.

(Запорізький національний університет)

КОРЕЛЯЦІЯ МІЖ СИСТЕМНИМИ ПАРАМЕТРАМИ ЛЕКСИЧНОГО РІВНЯ МОВИ І СЛОВНИКА

У статті ключові характеристики системи словника розглядаються в універсальних термінах загальної теорії систем. Увагу зосереджено на застосуванні системного підходу до організації лексикографічного матеріалу. Результати проведеного дослідження підтверджують той факт, що в словнику системні параметри лексичного рівня мови набувають специфічного наповнення.

Ключові слова: лексикон, лексикографія, словник, системні параметри, системна організація.

Голуб Ю.И. Корреляция между системными параметрами лексического уровня языка и словаря. В статье ключевые характеристики системы словаря рассматриваются в универсальных терминах общей теории систем. Внимание сфокусировано на применении системного подхода к организации лексикографического материала. Результаты проведенного исследования подтверждают тот факт, что в словаре системные параметры лексического уровня языка приобретают специфическое наполнение.

Ключевые слова: лексикон, лексикография, словарь, системные параметры, системная организация.

Golub Y.I. Correlation between systemic parameters of the lexicon and the dictionary. In the given article principles of systemic description are applied to disclosing basic characteristics of the dictionary system. The paper focuses on systemic approach to presentation of lexicographic information. The results of the research activity lend support to the assumption that in the dictionary systemic parameters of the wordstock acquire specific realization.

Key words: lexicon, lexicography, dictionary, systemic parameters, systemic organization.

Існуючі дослідження системної організації лексикону демонструють той факт, що він не представляє собою чітко упорядковану систему одиниць, а отже, процес його формалізації є складним і багато в чому суперечливим. Розподіл слів за предметно-тематичними і лексико-семантичними групами, синонімічними рядами і антонімічними парами, польове

моделювання лексику, виділення словотворчих угруповань, вивчення лексичних одиниць з точки зору їх багатозначності представляє різні аспекти системної організації лексику, виділення яких засновано на вивченні окремих властивостей його складових компонентів і певних відношень, що існують між ними.

Охопити все різноманіття взаємодіючих лексичних одиниць – ось завдання словників, які є єдиним видом робіт, здатних відбити весь комплекс системних рис лексику. Експеримент такого великого розмаху не може бути повтореним поза лексикографією. Це зумовлено рядом факторів, серед яких слід перш за все виділити всеохоплюючий характер і різноспрямованість лексикографічного опису. Створення словника завжди здійснюється на основі всебічного аналізу результатів вивчення великого обсягу матеріалів, особливо в тих випадках, коли метою роботи лексикографів є відображення словникового складу мови в цілому. При цьому одночасно враховуються різні властивості слів, простежуються їх численні зв'язки і відношення. Іншими словами, адекватний лексикографічний опис спрямовується на створення загальної картини лексичної системи шляхом синтезування різнобічної інформації про системні зв'язки, що існують між її елементами.

Однак світова лексикографічна практика не знає прикладів створення універсального словника, який би вичерпно описував лексичну систему, словника, що акумулював би у собі всю інформацію про складну внутрішню організацію як самого лексику, так і його основної одиниці – слова, хоч ідея системного опису лексики методами лексикографії сформувалася ще в середині двадцятого століття. Розробляючи принципи системного опису мови, практична лексикографія завжди опиралася на досягнення різних галузей теоретичної лінгвістики, являючи собою одночасно джерело наукових узагальнень, лінгвістичних концепцій і засіб перевірки достовірності результатів останніх.

Дискусія з питань, пов'язаних з удосконаленням макро- та мікрорівневої організації словників з метою адекватного відображення системності лексику, представлена в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних лінгвістів [Будагов 1989, Караулов 1976, Касарес 1958, Bejoint 1994, Venson 1986, Zgusta 1971]. Результати проведених ними досліджень багато в чому сприяли удосконаленню методів лексикографічної практики і розробці її теорії. Разом з тим, широке коло питань залишається невирішеним. До числа останніх належить і завдання адекватного відображення системних характеристик лексики. Отже, **об'єктом** нашого дослідження є англійська лексикографія з точки зору відображення в ній системних відношень одиниць словникового складу мови. Здійснення послідовного застосування комплексу ознак, що доводять системність досліджуваного об'єкта, до англійських словників, виявлення структурних відповідностей між параметрами лексичного рівня мовної системи і параметрами словника є **метою** даної роботи.

Оскільки об'єктом лексикографічного опису є лексичний рівень мовної системи, що належить до числа семіотичних систем, то словник, таким чином, сам є вторинною семіотичною системою, якій властиві системні риси мови в цілому і її лексичного рівня зокрема. Отже, словник можна охарактеризувати як ієрархічно упорядковану, структурно багатовимірну, цілісну, закриту систему, що має параметри опосередкованості, переривчастості, неелементарності, детермінованості, стійкості, частковості, варіативності, різноманітності функціонування. Дана стаття являє собою результат аналізу словників на предмет їх відповідності принципам системної організації. Проведене нами дослідження свідчить про те, що словник дійсно є системою, в якій перелічені вище ознаки набувають специфічного наповнення.

Так, ієрархічність упорядкування одиниць словника проявляється в можливості умовного його розчленування на два взаємопов'язаних рівня – рівень словника в цілому і рівень словникової статті, які в лексикографічній літературі прийнято називати макроструктурою і мікроструктурою словника. Крім того, завдяки особливостям об'єкта лексикографування, словник входить до систем більш високого порядку – таких як література, культура, цивілізація.

Структурність словника виражається в існуванні певних зв'язків між його одиницями.

На макрорівні реєстрові одиниці можуть об'єднуватися як за зовнішньою ознакою – графічна спільність і послідовність всередині алфавітного ряду, так і на основі внутрішніх взаємозв'язків – відношення похідності при спільності кореня в словотворчих гніздах, концептуальна співвіднесеність в семантичних полях та лексико-семантичних групах, тематична спільність в предметно-тематичних угрупованнях. На макрорівні представлені також відношення маніфестації, які пов'язують одиниці реєстру слів і їх тлумачення. На мікрорівні словника простежуються парадигматичні, синтагматичні, варіантні відношення. Варіантні відношення реалізуються, наприклад, у відображенні явища лексичної багатозначності. Ієрархія значень полісемантичної лексичної одиниці утворює словникову парадигматику. Показ актуалізації того чи іншого значення в цитатах і авторських прикладах складає синтагматику словника.

Системотворчий характер зв'язків у структурі словника забезпечує його цілісність. Кожна словникова стаття будується як «певна ланка, клітинка в загальному складному багатоярусному комплексі» [Брагіна 1980, с. 54], тому тлумачення кожної окремої одиниці словника репрезентує його системну організацію в цілому. І, навпаки, системність словника залежить від особливостей кожного його елемента. Саме ця властивість багато в чому обумовлює можливість лексикографічного відображення системності лексикону навіть при такому, здавалося б, асистемному способі упорядкування його одиниць як алфавітне розташування слів.

Перевагою системи словника з дослідницької точки зору є її закритий характер. На відміну від абстрактної, відкритої, і тому непідвладної повній формалізації лексичної системи, словник – це «завжди конкретна маніфестація лексикону в синхронічному розгляді, яка, маючи всі властивості цілого, доступна обробці і повністю формалізується» [Караулов 1976, с. 69]. Але, незважаючи на те, що у кожному конкретному випадку словник є закритим системним об'єктом, він завжди є відкритим для опису нових слів і нових значень вже існуючих лексем. Таким чином, словник є найбільш адекватною моделлю системної організації лексикону. Мабуть, тільки лексикографічний опис здатний, якщо й не повністю, то максимально відбити різноманітність системних рис словникового складу мови. Ось чому так важливо створити універсальний словник, в якому «в різній мірі, на достатню і однакову глибину експлікуються всі параметри даної мовної структури» [Караулов 1981, с. 144].

Продовжуючи описувати системність словника, слід також більш детально зупинитися на особливостях виявлення в ньому таких вищезазначених параметрів як опосередкованість, переривчастість, неелементарність, детермінованість, стабільність, частковість, варіативність, різнорідність функціонування.

Опосередкованість словника обумовлена тим, що кожний його елемент бере участь у системотворчих відношеннях через інші елементи. Так, в ідеалі, всі одиниці словника вживаються в дефініціях, а кожне слово, що зустрічається у визначеннях, повинне бути представленим у реєстрі слів. Для словника характерна переривчастість субстанції, що складає його, тому що всі його одиниці: морфемі, слова, стійкі словосполучення, мовні кліше, афоризми тощо – здатні членуватися на більш дрібні елементи. З цією особливістю пов'язаний наступний параметр словника – його неелементарність. Словник є неелементарною системою, так як всі його елементи, в свою чергу, є системами того ж структурного типу. Детермінованість словника, тобто взаємозв'язок і взаємообумовленість його одиниць, пояснюється його складною структурною організацією.

Словник належить до стійких систем, тому що в ньому допускаються ті чи інші кількісні та якісні зміни структури без руйнування системи в цілому. Це обумовлює можливість створення скорочених словників, що зберігають характер відображення системної організації лексикону при неповному наборі одиниць лексикографування і можливих змінах в параметризації (наприклад, *Shorter Oxford English Dictionary*). Крім того, стійкістю пояснюється практика перевидання лексикографічних довідників. Необхідність внесення певних змін не вимагає створення кожного разу нового словника.

Частковість словника обумовлюється тим, що він, як уже зазначалося, відбиває не весь

лексикон, а його частину, хоч у деяких випадках і значну. Повнота словника неможлива в силу відкритості, безмежності та динамічності лексикону. Серед найбільш авторитетних джерел англомовної лексикографії, які найповніше презентують словниковий склад англійської мови, слід відзначити такі словники, як *The Oxford English Dictionary*, *Webster's Third New International Dictionary of the English Language*. Крім того, поки ще не створено лексикографічний довідник, що фіксував би системотворчі відношення по всіх властивостях об'єкта відображення, тобто лексичного рівня мови. Якщо простежити закономірності розвитку англомовних словників, то можна виділити декілька напрямків. Так, у 17 столітті тлумачилися в основному «важкі» для розуміння слова. У 18 столітті англомовна лексикографія вирішує завдання найбільш адекватного багатоаспектного відображення слів літературної мови і, перш за все, загальноповсякденної лексики. У 19 столітті домінує прагнення до історичної всеосяжності – словники будуються за історичним принципом і відображають розвиток лексичного складу англійської мови. У 20 столітті історична всеосяжність змінюється соціальною, що призводить до включення в словники все більшої кількості професійної лексики, термінології. І, нарешті, в другій половині 20 століття акцент переноситься на просторову всеосяжність, результатом чого стає поповнення реєстру слів тлумачних словників великою кількістю регіоналізмів [Benson 2001, с. 105]. Отже, створення повного словника з точки зору відображення в ньому всіх системних рис лексики є нагальним завданням сучасної лексикографії.

Словнику властива зовнішня і внутрішня варіативність. Зовнішня варіативність проявляється у відображенні мовних діалектів, або варіантів поліетнічної мови різними словниками. Так, наприклад, варіанти англійської мови представлено такими словниками, як *Dictionary of Americanisms on Historical Principles* (1951), *Dictionary of Canadianisms on Historical Principles* (1967), *Dictionary of South African English* (1978), *Australian National Dictionary* (1988), *Dictionary of New Zealand English* (1997). Крім того, регіонально маркована лексика все в більшому обсязі включається в загальні тлумачні словники, що друкуються у Великій Британії. Так, наприклад, виданий у 1998 році словник *New Oxford Dictionary of English* містить приблизно 14 000 регіонально маркованих слів. Внутрішня варіативність представлена маніфестацією багатозначності одиниць словника, їх орфографічних і орфоепічних варіантів, стилістичних і функціональних відповідностей.

Різноманітність функціонування словника обумовлена його призначенням для різних категорій користувачів. Так, за спостереженнями Н.Ю. Шведової [Шведова 1981, с. 167] ним може користуватися: 1) читач-лінгвіст, який з тією чи іншою метою перевіряє лексикографа професійно; 2) читач словника, що звертається до нього як до зібрання слів; 3) носій мови, який шукає конкретну довідку; 4) іноземець, що користується словником одночасно як нормативним довідником і навчальним посібником. Різноманітність функціонування визначає різні вимоги, що пред'являються до словника, в результаті чого він повинен поєднати в собі якості наукової праці, яка адекватно відображає лексичний рівень мови, і зручного довідникового посібника, доступного пересічному користувачеві. Успішне виконання обох завдань в принципі важко здійснити, але відмова від практичних цілей на користь удосконалення наукового опису не правомірна, оскільки для того, щоб дійти до користувачів, словник повинен бути виданий, а видавець завжди хоче бути впевнений в його прибутковості, яка залежить від успішності функціонування, тобто від доступності для масового користувача. Ось чому створення повного універсального словника все ще залишається справою майбутнього, незважаючи на усвідомлення лексикографами його необхідності.

Вищевикладені фактори дозволяють нам розглядати словник як систему. Системні параметри словника корелюються з системними параметрами лексикону в усіх напрямках. Єдиною виявленою відмінністю є відкритий характер лексичної системи і відносно закритий характер словника. Системність словника, як і будь-якого іншого об'єкту, створюється за рахунок оптимальної узгодженості структури і субстанції при заданій функції. Отже, розробка методик адекватної лексикографічної презентації системної організації словникового складу англійської мови є перспективним напрямком для подальших досліджень.

Література

Брагина А.А. Синонимические отношения в лексике и словарная статья / А.А. Брагина // Современная русская лексикография, 1980. - Л.: Наука, 1981. - С. 54-61. Будагов Р.А. Толковые словари в национальной культуре народов / Р.А. Будагов. - М.: Изд-во МГУ, 1989. - 151 с. Караулов Ю.Н. Общая и русская идеография / Ю.Н. Караулов. - М.: Наука, 1976. - 355 с. Караулов Ю.Н. Об одной тенденции в современной лексикографической практике / Ю.Н. Караулов // Русский язык. Проблемы художественной речи. Лексикология и лексикография. - М.: Наука, 1981. - С. 135-153. Касарес Х. Введение в современную лексикографию / Х. Касарес. - М.: Изд-во иностр. лит., 1958. - 354 с. Шведова Н.Ю. Однотомный толковый словарь (специфика жанра и некоторые перспективы дальнейшей работы) / Н.Ю. Шведова // Русский язык. Проблемы художественной речи. Лексикология и лексикография. - М.: Наука, 1981. - С. 166-179. Bejoint H. Tradition and innovation in modern English dictionaries / H. Bejoint. - Oxford: Clarendon press, 1994. - 276 p. Benson M. Lexicographic description of English / M. Benson. - Amsterdam; Benjamins, 1986. - 164 p. Benson Ph. Ethnocentrism and the English Dictionary / Ph. Benson. - London and NY: Routledge, 2001. - 232 p. Zgusta L. Manual of lexicography / L. Zgusta. - Praha, Academia, 1971. - 360 p.

УДК 811.112.2'255.2:004

ГУРА Н.П.

(Запорізький національний технічний університет)

СТРУКТУРНО-ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОЗИЧЕНЬ НІМЕЦЬКОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

У статті досліджуються характерні ознаки німецьких запозичень у комп'ютерній галузі. Основна увага сфокусована на структурно-типологічних особливостях запозичених термінів та їх морфологічній будові. Також було розглянуто причини процесів активного запозичення в німецькій комп'ютерній терміносистемі та враховане їхнє етимологічне походження.

Ключові слова: термін, терміносистема, запозичення, структурно-типологічні особливості, аббревіація, словоскладання.

Гура Н.П. Структурно-типологические особенности заимствований немецкой компьютерной системы. В статье исследуются характерные особенности немецких заимствований в компьютерной сфере. Основное внимание сфокусировано на структурно-типологических особенностях заимствованных терминов и их морфологическому составу. Так же были рассмотрены причины процессов активного заимствования в немецкой компьютерной терминотерминосистеме та учтены их этимологическое происхождение.

Ключевые слова: термин, терминотерминосистема, заимствование, структурно-типологические особенности, аббревиация, словосложение.

Gura N.P. Structural- typological peculiarities of loan-words of German computer system. The article deals with the distinctive peculiarities of German loan-words in the IT sphere. The main attention is focused on structural-typological peculiarities of loanword terms and their morphological structure. The reasons of active loan-word process in German computer term system are under consideration as well as their etymological origin.

Key words: term, term system, loan-word, structural-typological peculiarities, abbreviation, stem-composition.

Сучасний розвиток інформаційних та комп'ютерних технологій суттєво вплинув на мовні процеси. Перш за все, це стосується лексичного складу, оскільки «технічний бум» спричинив створення спеціальної терміносистеми – комп'ютерної термінології, характерною рисою якої стала висока динамічність розвитку. Саме тому лінгвістичний аналіз цього шару лексики являє собою один із актуальних напрямів сучасних філологічних досліджень.

Вивченню термінології комп'ютерної галузі присвячені розвідки таких мовознавців, як О.А. Кириченко [Кириченко 2010], Л.Н. Пороховник [Пороховник 1992], Л.П. Крисін [Крысин 1993], М.С. Романова [Романова 2001], які досліджували природу запозичень, а також їх вплив на словниковий склад німецької мови. Однак навіть у найбільш ґрунтовних з перерахованих досліджень відсутній структурно-типологічний аналіз запозичень у текстах комп'ютерної сфери.

Таким чином, **актуальність** роботи визначається необхідністю вивчення широкого застосування термінів комп'ютерної сфери внаслідок бурхливого розвитку науково-технічного прогресу, важливістю та специфікою цієї сфери, а також недостатнім рівнем дослідження іншомовних запозичень у німецьких комп'ютерних текстах.

Метою роботи є виділення структурно-типологічних особливостей запозиченої лексики німецької мови в комп'ютерній галузі. Мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- розглянути причини запозичень в інформаційній сфері та з'ясувати їх етимологічне